

V. KARAS, *Autoportret s crvenkapom*, Karlovac, Galerija »Karas«V. KARAS, *Rimljanka s lutnjom*, Zagreb, Hrvatski povijesni muzej

Ponesen rodoljubnom romantikom slika »vilu ili neku vrstu muze koja jednoga od naših barda nadahnjuje junačkim narodnim pjesmama« (slika je poslije nazvana *Djed i unuk*, a kao *Sljepac i vila* čuva se u Tiflološkome muzeju u Zagrebu; iz toga je doba slika s istim motivom, samo bez vile, a nalazi se u priv. vlasništvu u Zagrebu). U Rimu (1845–47) nastaje najslavnije djelo hrv. slikarstva XIX. st. *Rimljanka s lutnjom*, potom ulja *Rimska pučanka* i *Djevojka iz Napulja zalijeva cvijeće*, kao i dva akvarela istoga naziva *Žena u nošnji iz Campagne* (sve u Hrvatskome povijesnome muzeju u Zagrebu). Crteži koje je K. iz Italije slao u Karlovac nisu očuvani, ali na marginama njegovih pisama ima mnoštvo skica (među njima i apoteoza Garibaldija), u kojima su vidljivi utjecaji Overbecka i osebujnoga tal. ambijenta. U Rimu se K. bavio i glazbom; svirao je flautu i gitaru te komponirao. Očuvane su njegove solo-pjesme i 38 skladbi za zbor, pretežno na rodoljubne tekstove. I sam je pisao pjesme na hrvatskome i talijanskome jeziku. Krajem 1847. odlazi iz Rima jer je ostao bez sredstava. Zadržao se šest mjeseci u Trstu gdje je po narudžbi portretirao imućne građane (ulja na platnu, akvareli). U Karlovac je stigao u svibnju 1848.

Prvi sačuvani Karasov rad nakon povratka u domovinu je portret *Stjepka Ljuboja Lopašića* (vlasništvo obitelji) u ilirskoj surki. U ljeto 1849. vjerojatno je putovao po Dalmaciji, a potkraj iste godine imenovan je za privremena učitelja na Risarskoj školi u Zagrebu. Naslikao je portret pjesnika *Stanka Vraza* upravo pred njegovu smrt (1851). Zauzimanjem I. Kukuljevića odlazi u Bosnu »da tamo snima okolicu, stare ikone i spomenike«. U lipnju 1851. u Travniku portretira Omer-pašu Latasa i njegovu kćer, a nakon što je paša 1852. napustio Bosnu, K. se vraća u Karlovac gdje po narudžbi tamošnjih građana slika portrete (Mihičić, Palle, Barac, Türk, Dadić). Tada nastaju Karasova najvrjednija ostvarenja u tome žanru: *Ana Krešić*, *Mijo Krešić*, *Dječak*, *Alojz Duquenois* (sve u Modernoj galeriji, Zagreb), *Jozefina Barac-Bernardić* i *Djevojka s cvijetom* (Galerija »Karas«, Karlovac).

Uz portrete K. se vraća tematici kojom se bavio u Italiji pa slika likove i žanr-prizore iz pučkoga života u ulju i akvarelu. *Slunjanika*, *Trgovac iz Sinja*, *Splicanin*, *Rišnjani*, *Oproštaj serežana* (svi u Hrvatskome povijesnome muzeju) imaju folklorno-dokumentarnu, ali i lik. vrijednost.

Portretirajući Irenu Türk, Karas se beznadno zaljubio i upao u depresivnu melankoliju. Strossmayer mu je htio pomoći, pa ga je 1856. pozvao u Đakovo. Poslije neuspjela pokušaja samoubojstva, vratio se u Karlovac 1857, gdje se iduće godine utopio u Korani.

Karasovim stvaralaštvom obilježen je uspon i osamostaljenje hrv. slikarstva u XIX. st. »Prvi ilirski slikar« ujedno je i prvi hrv. slikar iz S krajeva koji se školovao u Italiji. Premda ima i manje uspješnih slika, njegovi portreti *Rimljanka s lutnjom*, *Ana Krešić*, *Mijo Krešić* i *Dječak* idu u red najvrjednijih djela hrv. slikarstva u XIX. st. Karas nije signirao svoje radove, što otežava proučavanje njegova opusa.

LIT.: A. Kassowitz-Cvijić, Vjekoslav Karas, HK, 1928. — Lj. Babić, Vjekoslav Karas, ibid., 1934, 5. — A. Bulat-Simić, Vjekoslav Karas, Zagreb 1958. — M. Schneider, Narodne nošnje u slikarstvu i grafici XIX stoljeća, Zagreb 1971. — Ista, Portreti 1800–1870, Zagreb 1973. — A. Simić-Bulat, Slikarstvo u Karlovcu 19. stoljeća (katalog), Karlovac 1978. — P. Skutari, Karas i oko Karasa (katalog), Karlovac 1988. A. S. B.

KARIKATURA, u lik. umjetnostima, namjerno izobličavanje realnosti naglašavanjem karakterističnih obilježja osoba, pojava ili događaja, najčešće s namjerom da se postigne dojam smiješnoga; po obliku može biti groteskna a po sadržaju satirična. K. zadržava djelomičnu sličnost s objektom i dopušta prepoznavanje, pa njezin komični učinak nastaje kao rezultat podudaranja ili nepodudaranja stvarnoga objekta s njegovim prikazom. Ona duguje svoju snagu neposrednosti djelovanja i aktualnosti tematike, ali to istodobno ograničava njezin umjetnički domet. Većina karikatura ostaje na razini duhovite ilustracije, a tek manjim dijelom doseže višu razinu lik. ostvarenja. Rijetka je u kiparstvu i slikarstvu; njezino je područje crtež i grafika, u široku rasponu od skice i krokija do tehnički složenijih ostvarenja. Za razvitak karikature osobito je važno osnivanje humorističkih časopisa, u kojima karikaturisti nalaze mogućnost stalnoga i neposrednoga dodira s javnošću.

Prva svjesna karikaturna htijenja pojavljuju se u Hrvatskoj počevši od srednjovj. razdoblja u mnogobrojnim kiparskim radovima (konzola zvana »U cara Trojana kozje uši« u Papalićevoj ul. u Splitu, XIII. st.; reljef sa zgrade na uglu Marulićeve ul. i Narodnoga trga u Splitu, XIV. st.; pojedine glave na kapitelima Mihoja Brajkova u klaustru samostana Male braće u